

Dr hab. Zbigniew Karpus, prof. UMK
Uniwersytet Mikołaja Kopernika
Katedra Europy Wschodniej
Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych
87- 100 Toruń
ul. S. Batorego 39 L

Toruń, 25 maja 2017 r.

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgra Piotra Motyla pt.: *Multilateralne i bilateralne traktaty rozbrojeniowe w latach 2008 - 2012*, napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Michała Klimeckiego, Toruń 2017, ss. 231

Recenzowana rozprawa doktorska mgra Piotra Motyla poświęcona została problematyce dotyczącej międzynarodowym traktatom rozbrojeniowym, wielostronnym jak i dwustronnym, podpisanym w drugiej połowie XX wieku i które obowiązywały w latach 2008 – 2012.

Wybór tematu badawczego przez mgra Piotra Motyla jest w pełni zasadny. W historiografii polskiej brak jest całościowego monograficznego opracowania poświęconego układom wielostronnym ograniczającym zbrojenia, zawartych w drugiej połowie XX wieku. Doktorant rozwiązał sformowany przez siebie problem badawczy, dzięki podstawie materiałowej wykorzystanej w pracy. Z bibliografii wynika, że w pracy wykorzystano łącznie 134 prac naukowych różnego typu. Są to wydawnictwa źródłowe (29), akty prawne i traktaty międzynarodowe (24), wspomnienia (5), opracowania monograficzne i artykuły naukowe (63) oraz opracowania pozyskane z internetu (13). Dlatego należy w tym miejscu zaznaczyć i pokreślić, że Autor dotarł praktycznie do wszystkich dostępnych w kraju materiałów odnoszących się do tematyki dysertacji.

Rozprawa mgra Piotra Motyla posiada układ problemowo - chronologiczny i składa się oprócz wstępu i zakończenia z ośmiu rozdziałów. We wstępie (strony 7 – 18) Doktorant zgodnie z zasadami obowiązującymi w pracach doktorskich,

zaprezentował cel i zakres – chronologiczny i tematyczny rozprawy, obszernie scharakteryzował stan i oceniła wartość literatury przedmiotu dla opracowywanego zagadnienia, następnie omówił materiał źródłowy, który był poddany analizie oraz zaprezentował zakres treściowy poszczególnych rozdziałów. Przedstawił także swój główny cel badawczy, zaznaczając że: *Celem niniejszej pracy jest dokonanie analizy utrzymującej swoją ważność kwestii zbrojeń (bądź nie) w oparciu o istniejące traktaty rozbrojeniowe. Można nawet postawić tezę, że po chwilowym spadku znaczenia zagadnień bezpieczeństwa militarnego na rzecz innych wymiarów bezpieczeństwa, co najmniej od 2008 roku nastąpiła zmiana trendu i ponownie rośnie stopniowo znaczenie siły militarno – konwencjonalnej, jako jednej z metod kontroli tego zjawiska.* Natomiast cezury czasowe rozprawy budzą pewną wątpliwość i są nie do końca precyzyjnie określone. Autor za przedmiot swoich rozważań bierze traktaty rozbrojeniowe zawarte w drugiej połowie XX wieku, które obowiązywały w latach 2008 – 2012. Dlatego też ten fakt obowiązywania traktatów powinien być bardziej precyzyjnie wyartykułowany i uzasadniony. Wytyczone przez siebie cele badawcze mgr Piotr Motyl zaprezentował w ośmiu rozdziałach, o zróżnicowanej objętości i zakresie merytorycznym. Rozdział I (o objętości 10 stron), poświęcony jest kwestiom metodologicznym. W nim omówiono główne problemy badawcze, szczegółowe pytania badawcze, metody i techniki badawcze oraz omówiono literaturę wykorzystaną w pracy. Należy zaznaczyć, że tytuł rozdziału w spisie treści jest inny niż w pracy (s. 18). W praktyce rozdział ten jest rozszerzeniem i uzupełnieniem wstępu i dlatego te dwie części pracy (wstęp i rozdział I) powinny być połączone w jedną całość. W rozdziale tym ponadto Autor niepotrzebnie stosuje różne odstępy między wierszami, przez to rozdział ten jest mniejszy objętościowo. W kolejnym rozdziale II (o objętości 33 stron) omówiono teoretyczne aspekty skuteczności wykonywania traktatów międzynarodowych. Przybliżono w nim poglądy wielu teoretyków w tym zakresie. Także i w tym przypadku tytuł rozdziału w spisie treści różni się od tytułu umieszczonego w dalszej części dysertacji doktorskiej (s. 27). W rozdziale III (o objętości 20 stron) przedstawił Doktorant problematykę dotyczącą wielostronnych traktatów rozbrojeniowych odnoszących się do niewykorzystywania

do celów militarnych: Księżycy, Antarktydy, mórz i oceanów oraz atmosfery. W rozdziale IV, (o objętości 35 stron), zaprezentowano traktaty wielostronne dotyczące ograniczenia wykorzystywania broni biologicznej, chemicznej, stosowania amunicji kasetonowej oraz min przeciwpiechotnych. W kolejnym rozdziale V (o objętości 21 stron) omówiono traktaty rozbrojeniowe dotyczące regionalnych systemów bezpieczeństwa odnoszących się do broni konwencjonalnej. W rozdziale VI (o objętości 46 stron) przedstawiono traktaty rozbrojeniowe ustanawiające strefy wolne od broni nuklearnej (jądrowej) w różnych regionach świata (Azja Środkowa, Azja Południowo – Wschodnia, Ameryka Łacińska i Karaiby, Afryka, Południowy Pacyfik). Zagadnienia dotyczące dwustronnych traktatów rozbrojeniowych zawartych między Stanami Zjednoczonymi a Związkiem Sowieckim ukazano w rozdziale VII (o objętości 22 stron). W ostatnim rozdziale VIII (o objętości 9 stron) dokonano swoistego podsumowania funkcjonowania poszczególnych grup traktatów rozbrojeniowych. Oprócz tego na końcu pracy znajduje się 5 stronicowe zakończenie. Dlatego też zdecydowanie lepszym rozwiązaniem byłoby połączenie rozdziału VIII z zakończeniem w jedną obszerniejszą całość.

W pracy umieszczono, także 3 tabele, 4 schematy i 10 ilustracji, co wydatnie wpływa na lekturę rozprawy. W tym miejscu należy wskazać, że tabele, schematy i ilustracje są przygotowane starannie, są czytelne i dobrze umiejscowione w poszczególnych rozdziałach rozprawy.

W dalszej części recenzji chciałbym wskazać na pewne uwagi szczegółowe. Zdaję sobie sprawę, że mają one charakter dyskusyjny i drugoplanowy. Zamieszczony w pracy wstęp jest niedopracowany pod względem metodologicznym i mógłby zostać połączony z rozdziałem I (metodologicznym). Należy stwierdzić także, że wstęp pracy powinien być przerezegowany pod względem stylistycznym i językowym. Należy także zaproponować niewielką modyfikację tytułu pracy, bardziej odpowiedni byłby i lepiej brzmiał pod względem stylistycznym i formalnym tytuł np.: *Układy rozbrojeniowe zawarte w drugiej połowie XX wieku*. W recenzowanej pracy Doktorant w sposób szczegółowy przedstawił rolę i znaczenie wielostronnych układów rozbrojeniowych i ich wpływ na sytuację międzynarodową w drugiej połowie XX wieku

i na początku XXI wieku. Natomiast układom dwustronnym poświęcono jeden niewielki objętościowo rozdział. Dlatego też nie ma sensu umieszczać tego typu traktatów rozbrojeniowych w tytule rozprawy. W pracy Doktorant na problemy ze stosowaniem „dużej litery” przy różnych nazwach, np. przy nazwach poszczególnych traktatów rozbrojeniowych oraz przy zapisie wyrazu rozdział (np. strony 14 – 16). W tym przypadku należy zastosować zasady polskiej ortografii. Recenzent zauważył także brak wykorzystania w pracy doktorskiej ważnych opracowań naukowych jak np. prac znawców współczesnych stosunków międzynarodowych i spraw rozbrojeniowych a mianowicie Profesora Józefa Kukułki oraz Profesor Teresy Łoś – Nowak. Należy także postawić Doktorantowi pytanie, dlaczego w bibliografii wyszczególnił oddzielny dział a mianowicie „materiały internetowe”. Przecież do większości traktatów rozbrojeniowych (ich tekstów) dotarł także poprzez Internet. Jest też stała zasada stosowana przy zapisach bibliograficznych. Mianowicie zawsze stosuje się dwa razy pełen zapis bibliograficzny, w przypadku pierwszego przypisu i w bibliografii. Autor oszedł od tej zasady i w bibliografii przy zapisie „Dziennika Ustaw RP” nie zastosował pełnego zapisu bibliograficznego, natomiast stosował tę zasadę w przypisach. W takich przypadkach Autor powinien być konsekwentny.

W pracy dostrzeżono także wiele błędów stylistycznych i językowych powstałych zapewne w wyniku przeniesienia do tekstu dysertacji określeń i stylistyki stosowanej w dokumentach źródłowych czy też w opracowaniach naukowych, które zostały opublikowane w różnych okresach historycznych. Inna powód tej sytuacji wynika zapewne także z powodu pospiesznego przygotowania tekstu w wersji komputerowej. Usterki te można jednak szybko usunąć. Są to następujące niedoskonałości stylistyczne (przedstawię tylko niektóre z nich):

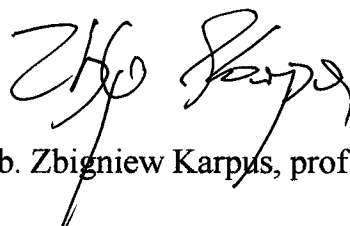
- strona 9 – *Z drugiej strony funkcjonuje powiedzenie, że generałowie zawsze przygotowują się zawsze do minionych konfliktów* - styl.

- strona 12 – *Nie są być może też aż tak wielkie (relatywnie), żeby mogło doprowadzić do skokowego wzrostu dobrobytu* – styl.

- strona 183 – ..., że system będzie działał, ile będzie kosztował (szacunki amerykańskie wskazywały, że kompletny musiałby kosztować 15 – 20 ówczesnych bilionów USD. – nie bilionów a miliardów dolarów USA.

Oceniając ogólnie warsztat naukowy mgra Piotra Motyla należy podkreślić jego w miarę dobrą orientację w zgromadzonym materiale. Porusza się w nim w miarę swobodnie i odpowiednio wykorzystuje na potrzeby wykładu. Poprawnie zostały zredagowane przypisy, w których Doktorant umieścił informacje istotne, lecz nie kwalifikujące się do wykładu głównego. Natomiast należy zaznaczyć i podkreślić, że podstawowe dokumenty źródłowe odnoszące się do wielostronnych układów rozbrojeniowych zostały poprawnie zaprezentowane i omówione w poszczególnych rozdziałach rozprawy doktorskiej. Szkoda, że niektórych z tych traktatów nie zamieszczono, choćby w częściach, w aneksie.

Wskazane wyżej uwagi i postulaty nie podważają generalnie pozytywnej oceny rozprawy doktorskiej mgra Piotra Motyla przygotowanej pod kierunkiem naukowym prof. dr hab. Michała Klimeckiego. Została ona oparta na wartościowym i różnorodnym materiale źródłowym (w tym przede wszystkim na źródłach drukowanych) oraz na specjalistycznej literaturze. Rozprawa doktorska jest samodzielnym rozwiązaniem problemu badawczego i rozszerza oraz porządkuje naszą wiedzę o wielostronnych układach rozbrojeniowych zawartych w drugiej połowie XX wieku. Tym samym stwierdzam, że dysertacja odpowiada wymogom stawianym rozprawom doktorskim w świetle Ustawy z 14 marca 2003 r. *o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* (Dz. U. z 2003 r. Nr 65, poz. 595 ze zmianami). Dlatego też stawiam wniosek o dopuszczenie mgra Piotra Motyla do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

dr hab. Zbigniew Karpus, prof. UMK